

СТАНОВИЩЕ

от доц. д.н. Пламен Иванов Дойнов
Нов български университет,
професионално направление 2.1. „Филология“

за докторската дисертация на Мая Димитрова Дечева (Мая Кисьова)
на тема „Сценични реализации на българската поезия (1990–2010)“

Представеният дисертационен труд от Мая Димитрова Дечева (Мая Кисьова) на тема „Сценични реализации на българската поезия (1990–2010)“ е в общ обем 179 страници. Състои се от кратко въведение, четири глави, заключение и приложения, съдържащи анкети, практически разработки за курс и фотографии. Като заявена тема, структура и проблемна специфика трудът представлява дисертационно изследване, което отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България.

Темата на труда е колкото предизвикателна със своята интердисциплинарност, толкова и очаквано строго очертана като проблемен и времеви обхват. На фокус е поставено битието на поетическите текстове на сцена през първите две десетилетия на Република България. Къде е известното и неизвестното тук? От една страна, изследването на Мая Кисьова надгражда вече публикувани сборници и авторски книги върху българската поезия и литература след 1989 г., ползва техните тези и открития, цитира ги и в редица аспекти ги доразвива. Същевременно обаче тя ги подлага на особен тип проверка – поставя ги в контекста на интензивен диалог между литературознанието и театрознанието, „отвежда“ обектите си в зона, където лирическото отново се връща към гласа, за да бъде изпитано от инструментите на поне две научни дисциплини.

Значимостта на темата се откроява на фона на липсата на каквито и да било академични изследвания върху този терен. Впрочем, дори публикациите в областта на т.нар. оперативна критика за сценичните версии на поетическите текстове са съвсем оскъдни и почти не предоставят материал за първата рецепция на творбите по техния път между ръкописа, книгата и сцената. Такова „бяло поле“ е стояло пред дисертантката. Тя е трябвало не просто да го изпълни със свои анализи на вече регистрирани и описани от други критици и изследователи творби и артефакти, а първо внимателно да го инвентаризира и изведе почти „от нищото“, да го конструира като видим обект.

В тази перспектива Мая Кисьова коректно обосновава целите и задачите на дисертационния си труд. Основната цел е литературно-историческа и културно-

историческа: да направи „*исторически преглед* на по-важните артефакти и представители на явленията „поезия на сцената” в България на границата между XX и XXI век“ и да анализира движението „между „поетичния текст, създаден като самодостатъчен”, и самия него в другия му живот – в публичното пространство на изговарянето“, като „открие разликите между авторската интерпретация и интерпретацията на актьора“. Задачите, които си поставя, предвиждат „проучване на театралността като ключова възможност за трансформация на дискурсивните практики в поезията“ и показване на „поетическите-и-сценични артефакти в България, да ги анализира и в контекста на световната история и като практики на представяне“.

За изпълнението на тези цели и задачи дисертантката избира адекватна методология, съчетаваща литературоведски и театроведски анализ, но и анкетен метод, чрез който успешно компенсира традиционния дефицит на източници в това изследователско поле. Известно е, че през 90-те години на XX век почти няма възможност за правене на записи на сценичните реализации на българска поезия. В първите години на новия век записите също не изобилстват, липсва видеоаснемане на голяма част от пърформансите и акциите. Ето защо Мая Кисьова извършва активна издирваческа работа, за да (ре)конструира картината, особено през 90-те години. Издирва фотоси, текстове, мемоарни свидетелства. Осигурява си достъп до някои лични архиви. Всъщност дисертантката успява да реконструира огромна част от сценичните практики на българската поезия. Това е ключова заслуга на нейния дисертационен труд. Тя събира парче по парче цялостна литературноисторическа картина.

Съществува още едно методологическо предизвикателство. Знае се е, че главната следа в литературната история оставя книгата, а следата която оставя текстът върху сцената е доста размита, понякога невидима. Пред Мая Кисьова очевидно са стоели сложни въпроси и от професионално, и от морално естество: До каква степен да четете и анализира лирическия материал през книгите? Как точно да постъпи? Дали да не направи своето изследване за „поезията на сцената“ само въз основа на публикуваните книги, а иначе само да си даде вид, че ги чете през сценичното им представяне, т.е. просто да ни информира, че една или друга книга е имала театрализирана версия?

Мая Кисьова поема по истинския научен път. Тя фокусира вниманието си върху появата на текста извън книгата и се опитва да следва отблизо разгръщането му на сцената. Въпреки трудностите, свързани с достъпа до надеждни източници, като цяло тя успява да реконструира живота на лирическия текст върху сцената, проследява трансформациите му, умножаването на комуникативните ситуации, в които участва. Заедно с това са направени анкети с десет поети и специални интервюта с част от тях,

които се превръщат както в солидна база за надграждане на научни тези, така и в корпус от ценни сами по себе си свидетелства. Като прибавим и събраните фотографии на множество акции и събития, трудът придобива статус и на своеобразен визуален архив, който тепърва може да нараства.

Научните приноси на дисертационния труд произтичат от избраната тема и приложената методология. Безспорно това е първото по рода си изследване на сценичните реализации на българската поезия в края на ХХ и началото на ХХІ век. Особено впечатление прави главата „Дългосрочни проекти“, която е своеобразното ядро на труда. В нея подробният разказ за общността „Петък 13“, за Авторския литературен театър, за кръга „Рамбо 13“ през 90-те години, за Поетическите трубадурски двубои след 2000 г. прераства в концептуална интерпретация, в която литература и театър взаимно се четат и тълкуват. Към приносните характеристики трябва да се добави и ненаправената до този момент от друг подробна инвентаризация, прерастваща в цялостно построена историческа картина, на сценичните версии на българската поезия между 1990 и 2010 г.

Добро впечатление прави обстоятелството, че преди да завърши своя труд Мая Кисьова представя свои наблюдения и тези в поредица от научни форуми и публикации. Тя чете доклади в рамките на няколко докторантски конференции, организирани от НБУ, но и от други академични центрове. Участва в националната научна конференция „Стихове“ от Константин Павлов в българската литература и култура“, като текстът ѝ за преobraженията на книгата „Стихове“ в сценария на Юлия Огнянова „Тапетите на времето“ е включен в едноименния сборник, вписвайки се в цялостната концепция на научното издание. Нейни статии се появяват в специализираното списание „Театър“, в седмичника „Литературен вестник“ и др., отличавайки се с нови идеи и с проникателност на критическите наблюдения.

Могат да се отправят няколко препоръки към дисертационния труд, особено с оглед на негова евентуална бъдеща публикация. Данните под линия към цитатите се нуждаят от прецизиране – и като единен стандарт, и като забележими тук-там непълноти в позоваването. По-обширните цитирания на текстове и на „гласове“ от интервюта и анкети в основния текст могат да се съкратят или частично да преминават под линия. Представеният в приложенията курс „Поетът като актьор“ има специфична образователна насоченост и в общия макротекст на труда изглежда нефункционален, като че ли „пришит“.

Разбира се, това са забележки, които не могат да омаловажат приносния характер на предложения дисертационен труд, на който давам висока оценка. Затова предлагам на Мая Димитрова Дечева (Мая Кисьова) да бъде присъдена образователната и научна

степен „доктор“ по научна специалност 2.1. Филология. Качествата на нейната докторска дисертация „Сценични реализации на българската поезия (1990–2010)“ подкрепят това становище.

15.12.2016 г.

доц. д.н. Пламен Дойнов